

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Magyar nyelvtörténet I

Egyetemi tanév 2025–2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeș–Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3. Intézet	Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
1.4. Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5. Képzési szint	Alapképzés
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom
1.7. Képzési forma	Nappali tagozatos képzés

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Magyar nyelvtörténet I				A tantárgy kódja		LLM3024			
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			dr. Fazakas Emese, egyetemi docens								
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			drd. Balló Ignác Norbert								
2.4. Tanulmányi év		2	2.5. Félév		3	2.6. Értékelés módja		V	2.7. Tantárgy típusa		DS

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszámja)

3.1. Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	1
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	14
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					25
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					30
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					45
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					10
Vizsgák					2
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszámja					112
3.8. A félév összóraszámja					154
3.9. Kreditszám					6

4. Előfeltételek (ha vannak)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

4.1. Tantervi	
4.2. Kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	előadástér, vetítő, laptop
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	szemináriumterem, vetítő, laptop

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák¹

Szakmai/kulcs-kompetenciák	- C3.1. Ismerni és helyesen használni a szinkrón és diakrón nyelvészet fogalmait és módszereit - C3.2. Tükröztetni a szinkrón és a diakrón síkok egymáshoz való viszonyát a nyelvi változások tekintetében; felismerni és alkalmazni azt, hogy az anyanyelv struktúrájának a történetiségben való kialakulása hogyan hat a mai beszélők nyelvi kompetenciájára - C3.5. Tudományos igényű szöveg alkotása történeti nyelvészeti anyag alapján.
Transzverzális kompetenciák	CT2. Képes legyen csapatban dolgozni, megfelelően kommunikálni a csapat többi tagjával, képes legyen arra, hogy a csapatban bármely szerepet betölthessen

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	A történeti nyelvészeti anyag feldolgozása és az összehasonlító módszer alkalmazása
--------------------------------------	---

¹ Választhat kompetenciák vagy tanulási eredmények között, illetve választhatja mindkettőt is. Amennyiben csak az egyik lehetőséget választja, a másik lehetőséget el kell távolítani a táblázatból, és a kiválasztott lehetőség a 6. számot kapja.

7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- Az előadások célja: azoknak a történeti jelenségeknek az ismertetése, amelyek meghatározzák a nyelv(ek) változását; nemcsak a régi korokbeli változások főbb tendenciáit és mozgatórugóit ismerjük meg, hanem ezek által azokat is, amelyek a mai nyelvben már változási lehetőségként benne vannak. - A szemináriumok célja: a diakrónia és szinkrónia egymásra épülésének, elkülöníthetlenségének megismerése (főként a szókincs alakulásának vizsgálatával, tanulmányozásával mutatjuk be azt, hogy a mai nyelvállapot is szerves része a nyelvtörténetnek, illetve hogy a kulturális és társadalmi változások hogyan befolyásolják a nyelv változását).
-------------------------------------	--

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés: mi a nyelvtörténet, a szinkrónia és a diakrónia viszonya, a nyelvtörténet korszakolása; a nyelvtörténet forrásai	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
2. A nyelvtörténet módszerei és kapcsolatai más tudományágakkal	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
3. A magyar helyesírás története (általános kérdések; az ómagyar kor helyesírása)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
4. A magyar helyesírás története: a helyesírás alakulása a középmagyar kortól napjainkig	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	házi dolgozat kijelölése
5. A nyelvi változások általános kérdésköre (hagyomány és újítás a nyelvben, a nyelvi változások típusai, a nyelvi változások keletkezése és terjedése)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
6. A nyelvi változások okai és céljai: általános jellemzők; a nyelvi változások okai (a nyelven kívüli okok szerepe; az idegen nyelvek szerepe a nyelvi változásokban – a többnyelvűség és a nyelvi változások)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
7. A nyelvi változások okai és céljai: az idegen hatás szerepe a nyelvek rendszereire	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	házi dolgozat kijelölése
8. A nyelvi változások okai és céljai: a nyelv szerepe a nyelvi változásban (a hangzó beszéd, mint belső változási ok; az analógia; a homonímia kiküszöbölése; az alaki és a jelentésbeli keveredés)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
9. A nyelvi változások okai és céljai: a közlés hatásosságának az igénye (a beszélők érthetőségre törekvése; a nyelvi esztétikum, a gyönyörködtetés és az érdeklődés felkeltése)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	

10. A nyelvi változások okai és céljai: a gazdaságosságra való törekvés	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	házi dolgozat kijelölése
11. Hangtörténet: általános fogalmak, jelenségek; a hangváltozások típusai, okai; a mássalhangzók története (a mássalhangzórendszer változásai az ómagyar és a középmagyar korban)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
12. Hangtörténet: a mássalhangzók története (az asszociációs hangváltozások, a mássalhangzó-torlódás feloldása); a magánhangzók története (a rövid magánhangzók változásai)	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
13. Hangtörténet: a diftongusok alakulása és a hosszú magánhangzók története; Összefoglalás	frontális munka – dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
14. Összefoglalás, a főbb gondolatok kiemelése, előkészítés a vizsgára	dialogikus módszer tanári magyarázatokkal	
Könyvészet Benkő Loránd: <i>A történeti nyelvtudomány alapjai</i>. Bp., 1988. Fazakas Emese: <i>Bevezetés az általános és magyar nyelvtörténetbe</i>. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2017. Fazakas Emese: <i>A magyar nyelv kis történeti nyelvtana</i>. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2008. Kiss Jenő, Pusztai Ferenc (szerk.): <i>A magyar nyelvtörténet kézikönyve</i>. Tinta könyvkiadó, Budapest, 2018. D. Máta Mária: <i>Nyelvünk élete</i>. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1994.		
8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A magyar nyelvtörténet és a művelődéstörténet – az őshaza kérdése, a családfa kérdése FANCSALY ÉVA 2009. A finnugor nyelvrokonság megjelenése tankönyveinkben. <i>Hungarológiai Évkönyv</i> 10: 146–158. http://epa.oszk.hu/02200/02287/00010/pdf/Hungarologiai_Evkon_yv_10_146-158.pdf MATICSÁK SÁNDOR 2020. <i>A magyar nyelv eredete és rokonsága</i>. Gondolat Kiadó, Budapest. RÉDEI KÁROLY főszerk. 1986–1991. <i>Uralisches etymologisches Wörterbuch</i> 1–3. Akadémiai Kiadó, Budapest. Internetes adatbázis és kérdezőfelület: <i>Uralonet (Uráli etimológiai adatbázis)</i>. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. https://uralonet.nytud.hu/ (2025. 09. 10.). RÓNA-TAS ANDRÁS 2011. Az Uráltól a Kárpát-medencéig. Új kutatási eredmények a korai magyar történelemről. <i>História</i> 33/8: 2–6.	vita – a kiadott szakirodalom megbeszélése	
2. Szaknyelvek – részlet Lencsés György XVI. századi orvosi könyvéből (1577 k.) – szövegolvasás és értelmezés JAKAB LÁSZLÓ 1962. Lencsés György „Ars medica”-jának ő-zése. <i>Magyar Nyelvjárások</i> 8: 29–36. VARJAS BÉLA kiad., bev. 1943. <i>XVI. századi magyar orvosi könyv</i>. Monumenta Transsilvanica 1. Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár.	közös elemzés	

3. Szövegolvasás és értelmezés s: részlet Heltai Gáspár <i>Háló</i> (1570) című művéből HELTAI GÁSPÁR 1570. <i>Halo</i>. Heltai Gáspár, Kolozsvár. A nyomtatvány betűhű átirata: TRÓCSÁNYI ZOLTÁN kiad., bev. 1915. Régi Magyar Könyvtár 36. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. SZÖRÉNYI LÁSZLÓ 2023. Heltai Gáspár és az inkvizíció. Forrástanulmány a <i>Hálóról</i>. In: SZÖRÉNYI LÁSZLÓ, <i>Memoria Hungarorum. Tanulmányok a régi magyar irodalomról</i>. Második, bővített kiadás. Nap Kiadó, Budapest. 14–22.	közös elemzés	
4. Nyelvtörténet és művelődéstörténet: a szokáskultúra és a tárgyi valóság változásának nyelvi tükröződése FAZAKAS EMESE 2015. Főúri (és nemcsak) zenészek és hangszereik az erdélyi régiségben. Nyelvi barangolás hat hangszer körül. In: GAÁL ZSUZSANNA főszerk., <i>Nyelvészet, művészet, hatalom. Írások Tóth Szergej tiszteletére</i>. Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. 153–160. FAZAKAS EMESE 2019. Levek, levesek egy 17. századi erdélyi szakácskönyvben. In: BERSZÁN ISTVÁN – FÓRIS-FERENCZI RITA – SERESTÉLY ZALÁN szerk., <i>Hermész után szabadon. Köszöntőkötet Orbán Gyöngyi tiszteletére</i>. Egyetemi füzetek 41. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár. 83–101. FORGÁCS TAMÁS 2022. Frazeológiai egységek visszaszorulásának és kiveszésének okairól. In: FORGÁCS TAMÁS – NÉMETH MIKLÓS – SINKOVICS BALÁZS szerk., <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei XI</i>. SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 71–83. D. MÁTAI MÁRIA 1994. <i>Nyelvünk élete</i>. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 88–107.	közös elemzés	
5. Szövegolvasás és értelmezés: Ródi Cseh István végrendelete (1507). HEGEDŰS ATTILA – PAPP LAJOS szerk. 1991. <i>Középkori leveleink (1541-ig)</i>. Régi Magyar Levéltár 1. Tankönyvkiadó, Budapest. 27–30. JAKÓ ZSIGMOND 1976. Ródi Cseh István, az anyanyelvű írásbeliség egyik erdélyi úttörője. In: JAKÓ ZSIGMOND, <i>Írás, könyv, értelmiség. Tanulmányok Erdély történelméhez</i>. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 37–41.		

SZABÓ T. ATTILA 1969. Cheh István deák nyelvéhez. <i>Magyar Nyelv</i> 65: 25–33.		
6. Nyelvtörténet és művelődéstörténet – román kölcsönszavak a középmagyar kori erdélyi magyar nyelvben BAKOS FERENC 1982. <i>A magyar szókészlet román elemeinek története</i> . Akadémiai Kiadó, Budapest. BAKOS FERENC 1989. A magyar szókészlet román elemei. In: BALÁZS JÁNOS szerk., <i>Nyelvünk a Duna-tájon</i> . Tankönyvkiadó, Budapest. 47–94. FAZAKAS EMESE 2015. Interferenciajelenségek régi magyar szövegekben. In: FORGÁCS TAMÁS – NÉMETH MIKLÓS – SINKOVICS BALÁZS szerk., <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII</i> . SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 45–55.	vita – a kiadott szakirodalom megbeszélése	
7. Szövegolvasás és értelmezés: Halotti beszéd és könyörgés (1192–1195). BÁRCZI GÉZA 1982. <i>A Halotti Beszéd nyelvtörténeti elemzése</i> . Sajtó alá rendezte és szerkesztette E. ABAFFY ERZSÉBET és N. ABAFFY CSILLA. Nyelvészeti tanulmányok 24. Akadémiai Kiadó, Budapest. KIS TAMÁS 2018. A Halotti beszéd paleográfiája és betűhű átiratai. <i>Magyar Nyelvjárások</i> 56: 37–56. SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2019. A Halotti beszéd és a Halotti könyörgés. In: BARTÓK ZSÓFIA ÁGNES – HORVÁTH BALÁZS szerk., <i>Írások a Pray-kódexről</i> . Műhelytanulmányok 5. Argumentum Kiadó – ELTE BTK Vallástudományi Központ, Liturgiátörténeti Kutatócsoport, Budapest. 97–110.	vita – a kiadott szakirodalom megbeszélése	
Könyvészet Kiss Jenő, Pusztai Ferenc (szerk.): <i>Magyar nyelvtörténet</i> . Osiris, Budapest, 2003. Kiss Jenő, Pusztai Ferenc (szerk.): <i>A magyar nyelvtörténet kézikönyve</i> . Tinta könyvkiadó, Budapest, 2018. Madas Edit: „Látjátok feleim ...”: magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig. OSzK, Budapest, 2009. D. Máta Mária: <i>Nyelvünk élete</i> . Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994. Szathmári István: <i>Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk</i> . Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964.		

9. Az epiztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a Megyei Tanfelügyelőségekkel.

- A tantárgy tartalma megfelel az ELTÉ-n, a DTE-n és a SzTE-n oktatott megegyező tantárgyak tartalmával

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Logikus, koherens szövegfelépítés, a fogalmak helyes használata, a jelenségek ismerete A jelenségek példázása és a példák helyes használata A félév során minden hallgatónak 3 házi dolgozatot kell beadnia	3 évközi házi dolgozat (75%) év végi házi dolgozat (25%)	70%
10.5 Szeminárium / Labor	A hallgatók aktívan részt vesznek a szemináriumokon, és a félév végén egy szöveg elemzését kell elvégezniük otthon – segédeszközök segítségével	aktív részvétel a szemináriumokon (100%)	30%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
- a fogalmak helyes használata, a jelenségek ismerete - mind házi dolgozatok, mind a vizsga minimális 5-ös minősítése			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)²

² Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az *SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban* történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többit, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
<https://lett.ubbcluj.ro>

Kitöltés időpontja:
24.01.2025

Előadás felelőse:

Szeminárium felelőse:

Az intézeti jóváhagyás dátuma:
2025.01.30.

Intézetigazgató:

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása